

Попова Тетяна Вікторівна,
курсант 3-го курсу Навчально наукового
інституту права
підготовки фахівців для підрозділів
національної поліції Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогодні питання захисту прав дітей є вкрай актуальним для суспільства, зважаючи на поширеність злочинів щодо дитини та наслідків таких правопорушень для майбутніх поколінь. Діти, інколи, страждають від жорстокого поводження дорослих (як правило близьких родичів) і захистити їх може, і повинна, в першу чергу держава в особі правоохоронних органів та державних служб соціального захисту [1, с. 210]. Варто відзначити, що в умовах воєнного стану в Україні прояви трагічного, насильницького й сексуального характеру можуть бути пов'язані змістом однієї події. Тому й підготовка до проведення допиту за даними фактами має передбачати готовність суб'єктів розслідування до з'ясування в особи, що не досягла віку повноліття змісту зазначених, а також ще не виявлених слідством інших протиправних проявів [2, с. 70].

Допит неповнолітніх відноситься до чи не найскладнішої слідчої (розшукової) дії. Ця складність зумовлюється низкою моментів: тими, які визначають складність будь-якого допиту (труднощами формування контакту, необхідністю отримання повних і правдивих показань про події, що давно минули, відсутністю доброї волі і тощо); особливостями психології неповнолітніх, схильних до фантазування, самонавіювання; необхідністю допитувати неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого за участю адвоката, законних представників і педагога (психолога), які мають право задавати питання [3, с. 274]. При цьому підготовка до проведення допиту неповнолітніх постраждалих має обумовлюватись не тільки отриманими результатами, а й наслідками для допитуваного неповнолітнього.

Так, без підготовки складно, а іноді неможливо з одного боку отримати необхідну й достатню кількість інформації про обставини

вчиненого кримінального правопорушення та надати правову оцінку, з іншого – звести до мінімуму можливості психічного травмування допитуваного неповнолітнього необхідністю відтворення подій трагічного, насильницького чи сексуального характеру, котрі досить часто є складовими відповідної події, що в умовах воєнного стану набуло поширення на окупованих рф територіях нашої держави [2, с. 74].

Водночас М. О. Семенишин, М. В. Корнієнко та А. В. Костюк наголошують, що дітей рекомендується допитувати тільки у крайніх випадках, бо допит може негативно вплинути на їхню психіку.

Особливість урахування фізіологічних, психологічних змін під час розвитку дитини є важливим критерієм для слідчого, оскільки знання етапів та криз становлення особистості може вплинути на тактику допиту неповнолітньої особи, тому, володіючи також психологічною компетентністю в аспекті вікових особливостей, є ключовим підґрунтям успіху комунікативної готовності слідчого до допиту дитини, оскільки діти можуть бути особливо вразливі та травматизовані у таких випадках. Врахування вікових та психологічних особливостей дитини є ключовим фактором в розумінні того, як ефективно проводити допит неповнолітніх [1, с. 220].

У процесі допиту дитини потрібно забезпечити її безпеку та конфіденційність даних, що може бути складним у випадках, коли злочин стався в умовах воєнного стану або коли дитина була жертвою насильства від родичів чи близьких друзів. Важливо забезпечити те, щоб дитина відчувала себе в безпеці та відчувала, що її свідчення є важливими та будуть використані в розслідуванні. При підготовці до допиту потрібно враховувати національні та культурні особливості неповнолітніх, а також забезпечити належний рівень захисту їх прав та інтересів. Згідно з Конвенцією ООН про права дитини, діти мають право на особливий захист та дбайливе ставлення з боку суспільства[4].

Для забезпечення найефективнішого збору доказів під час допиту неповнолітньої жертви слід використовувати спеціалізовані методики допиту, що враховують психологічні особливості дітей. Наприклад, використання рольової гри або інших ігрових методів може допомогти дітям відчувати себе комфортніше та сприяти більш ефективному збору доказів. Це може бути реалізовано, зокрема й шляхом використання демонстраційних засобів (анатомічних ляльок) під час допиту малолітньої особи [5, с. 216].

Для успішного допиту неповнолітніх важливо мати досвід та знання щодо психології та методик допиту. Також необхідно мати належне розуміння процедур та протоколів, щоб забезпечити належну рівність сторін під час допиту.

Окрім знання психології та методик допиту, при підготовці до допиту неповнолітніх потрібно враховувати також їхній віковий розвиток та рівень розуміння. Наприклад, діти молодшого віку можуть мати обмежений словниковий запас, менш розвинену уяву та меншу здатність до роздумів, тому можуть бути схильні до відгуку на прямі запитання та дають однослівні відповіді.

З іншого боку, старші діти можуть бути більш навідомлені про свої права та можуть бути більш обережними у відповідях на запитання, що може вимагати більш обізнаних та детальних запитань з боку допитуючого.

Також важливо враховувати, що діти можуть мати велику уяву та змінювати свої відповіді в залежності від того, як їхні відповіді впливають на інших людей. Тому важливо забезпечувати надійний захист свідків та потерпілих неповнолітніх від тиску з боку злочинців, а також забезпечити їхнє психологічне благополуччя під час допиту.

У разі допиту неповнолітніх свідків або потерпілих, які були втягнуті в насильство або сексуальні злочини, можуть виникати емоційні труднощі, такі як страх, тривога, депресія, відчуття вини або неповноцінності.

Це визначає необхідність забезпечення належної підтримки неповнолітніх за допомогою спеціально розроблених програм дій відповідних суб'єктів [6].

Проаналізувавши думки вітчизняних науковців, можемо стверджувати, що підготовка до допиту неповнолітніх, пов'язаних із насильством, сексуального або трагічного характеру в умовах воєнного стану вимагає особливого підходу з урахуванням вразливості дітей та особливостей їхнього психічного стану. Відповідно, допит неповнолітніх в умовах воєнного стану, має бути реалізований шляхом: забезпечення фізичної та емоційної безпеки дитини під час процесу допиту; дотримання принципу добровільності, не застосовувати примус або шантаж, наданням можливості вільно висловити свої емоції, почуття та думки; врахування особливостей воєнних умов, такі як постійний стрес, травми від воєнних подій та інші фактори.

Отже, підготовка до допиту неповнолітніх, пов'язаних із насильством, сексуальними злочинами або трагедіями в умовах воєнного стану є критично важливим кроком в забезпеченні їхньої безпеки, захисту прав та забезпечення справедливості. У свою чергу саме завдяки належній підготовці може бути підвищена ефективність допиту, адже результати можуть мати вирішальне значення в кримінальному провадженні, визначаючи вину чи невинуватість обвинуваченого.

Значення правильної підготовки до допиту неповнолітніх особливо важливе в ситуаціях, пов'язаних з насильством, сексуальними злочинами або трагедіями в умовах воєнного стану. У таких випадках,

допит може бути тяжким і травматичним для дитини, і може призвести до погіршення її психічного стану.

У криміналістиці використовуються різні методи підготовки до допиту неповнолітніх, які базуються на психологічних, соціальних і культурних чинниках. Зокрема, важливим є залучення до процесу допиту спеціально навчених психологів або соціальних працівників, які мають досвід роботи з дітьми, які стали жертвами насильства або сексуальних злочинів.

Під час підготовки до допиту слід враховувати не тільки психологічний стан дитини, але і її культурні особливості та мовні навички. Наприклад, якщо дитина не розмовляє на тій же мові, що і допитуючий, можуть бути використані послуги перекладача. Також можуть бути використані спеціальні методи психологічної підготовки, такі як допомога дитині зрозуміти, що вона не покарана за те, що стала жертвою злочину, і що її допомога допиту може допомогти поліції зловити злочинця і запобігти подібним випадкам у майбутньому.

Проаналізувавши думки вітчизняних науковців, можемо стверджувати, що підготовка до допиту неповнолітніх, пов'язаних із насильством, сексуального або трагічного характеру в умовах воєнного стану вимагає особливого підходу з урахуванням вразливості дітей та особливостей їхнього психічного стану. Виокремимо кілька рекомендацій щодо допиту неповнолітніх в умовах воєнного стану, зокрема: забезпечення фізичної та емоційної безпеки дитини під час процесу допиту; дотримання принципу добровільності, не застосовувати примус або шантаж, і не перевантажувати дитину питаннями або проханнями; надання можливості вільно висловити свої емоції, почування та думки; використання технік травматичного супроводу під час допиту, такі як дихальні вправи, розслаблення, або інші методи, що можуть допомогти зняти стрес та тривогу у дитини; врахування особливостей воєнних умов, такі як постійний стрес, травми від воєнних подій та інші фактори тощо.

Отже, підготовка до допиту неповнолітніх, пов'язаних із насильством, сексуальними злочинами або трагедіями в умовах воєнного стану є критично важливим кроком в забезпеченні їхньої безпеки, захисту прав та забезпечення справедливості. У свою чергу саме завдяки належній підготовці може бути підвищена ефективність допиту, адже результати можуть мати вирішальне значення в кримінальному провадженні, визначаючи вину чи невинуватість обвинуваченого.

Список використаних джерел

1. Семенишин М.О., Корнієнко М.В., Костюк А.В. Протидія насильницьким злочинам проти дітей: виклики для України, міжнародний досвід, інноваційні методи практичного опанування. Параметри якості вищої освіти офіцерів національної поліції за умов

імперативу людиномірних сенсів (теорія і практика). *Монографія*. 2023. 440 с.

2. Плетенець В. М. Особливості підготовки до допиту неповнолітніх за фактами подій насильницького, сексуального чи трагічного характеру в умовах воєнного стану. *Наука і техніка*, №13(13). 2022.

3. Пасько О. М., Горошко В. В. Комунікативна готовність слідчого як необхідний складник допиту неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса: ОДУВС. 2022.

4. Конвенція ООН «Про права дитини» (1989 р.)
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

5. Павлова Н.В. Використання демонстраційних засобів (анатомічних ляльок) під час допиту малолітньої особи. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020 № 1.

6. Алгоритм дій працівників Національної поліції з суб'єктами, які здійснюють заходи щодо захисту дітей, постраждалих від насильства : методичні рекомендації. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 140 с.

Попович Анастасія Олексіївна,
курсантка 3-го курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник:

Плетенець Віктор Миколайович,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ДОПИТУ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сексуальне насильство під час вторгнення в Україну є зброєю геноциду з боку російських військ яке широко використовується з лютого 2022 року. Сексуальне насильство – це жорстоке та цинічне насилля, яке може завдати значної шкоди психіці та здоров'ю людини.

На сьогоднішній день кримінальні правопорушення, які посягають на статеву свободу та недоторканість неповнолітніх осіб